

Asia: VN/35688/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä

Lausunnonantajan lausunto

Lain nimike

Ei lausuttavaa.

1 § Soveltamisala

Ei lausuttavaa.

2 § Yksikön tehtävät

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua viitekohdan mukaisesta asiasta.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella nähdään osin kannatettavina tehtävät, jotka on määritelty 2§ OiPsy-yksikölle. Ainoana muutosehdotuksena todetaan, että ensivaiheen psykososiaalisen tuen rahoitusta tulee kuitenkin suunnata myös hyvinvointialueille korvamerkittynä lapsen hoitamiseen ja esim. koulutukseen traumaosaamisessa alueen ammattilaisille. Eteläpohjalaiset lapset ja perheet ovat maantieteellisesti etäämmällä OiPsy-yksiköstä kuin Pirhan alueella asuvat, mikä voi luoda eriarvoisuutta ensivaiheen psykososiaalisen tuen toteutukseen.

Somaattiseen terveystarkastukseen liittyvissä asioissa toivotaan yhteistyötä OiPsy-yksikön ja hyvinvointialueen terveystalveluiden kesken. Yksiköstä annettava tuki sekä koulutus hyvinvointialueella terveystarkastuksia tekeville lääkäreille nähdään tärkeänä, että tutkimukset ja tarkastukset tehdään ohjeistusten mukaisesti, laadukkaasti ja sillä kiireellisyydellä, mitä tilanne kulloinkin vaatii.

Sisä-Suomen Barnahus-hankkeessa on muodostettu toimivia konsultaatio- ja tukirakenteita lapsiin kohdistuvan väkivallan tilanteisiin. Toivomme, että yhteistyö OiPsy-yksikön kanssa jatkuu edelleen

näissä jo hyväksi todetuissa rakenteissa. Lapsen suojelutehtävä kuuluu hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle ja yhteistyö yksikön kanssa nähdään erityisen tärkeänä silloin, kun arvioidaan lapsen lastensuojelun tarvetta ja esimerkiksi kiireellisiä suojelutoimia. Myös psykososiaalisen tuen järjestämisen näkökulmasta on tärkeää, että psykoterapeuttisia ja psykososiaalisia menetelmiä ylläpidetään ja arvioidaan yksiköstä käsin. Psykososiaaliseen tukeen olisi hyvä laatia hoidon porrasteisuuden mukaisesti malli, joka huolehtisi siitä, että väkivaltaa kokeneelle lapselle ja hänen perheelleen on saatavilla riittävä psykososiaalinen tuki siitäkin huolimatta, että lapsi ei tarvitse esimerkiksi erikoissairaanhoidon palveluita hyvinvointialueella.

Kannatamme sitä, että 16–17-vuotiailla nuorilla on edelleen mahdollisuus mennä oma-aloitteisesti hyvinvointialueen seri-tukikeskukseen. Nuorten osuus seri-tukikeskuksen asiakasmäärästä on minimaalinen. Paikallisuus on tämänkin vuoksi suositeltavaa, ettei seksuaaliväkivaltaa kokeneella nuorelle muodostu liian suuri kynnys hakeutua seri-tukikeskuksen palveluun.

3 § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Esitys on osin kannatettava. Lausumme, että asiantuntijaryhmän nimike voi virheellisesti ohjata sosiaalityöntekijää sekoittamaan asiantuntijaryhmää lastensuojelulain 14§ mukaiseen asiantuntijaryhmään. Pyydämme harkitsemaan, voisiko nimikettä vielä muuttaa ohjaamaan ajatusta rikosprosessiin liittyviin asioihin.

3§ kokonaisuus vaikuttaa hyvältä. On erityisen tärkeää pyrkiä siihen, että lastensuojelusta osallistuu asiantuntijaryhmään lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tietokatkosten välttämiseksi. On myös erittäin kannatettavaa, että asiantuntijaryhmässä käsitelty yhteenveto lapsen tilanteesta voisi toimia pohjana myös lastensuojelun toimenpiteiden toteuttamiselle ja niiden perustelemiselle. Sosiaalityöntekijä on avainasemassa myös sen suhteen, millaista psykososiaalista tukea lapselle järjestetään, jos se nähdään asiantuntijaryhmässä lapsen edun kannalta tarpeellisenä. Toivoisimme, että pykälässä käytettäisiin ”terapia”-sanon sijasta käsitettä psykososiaalinen tuki.

Asiantuntijaryhmälle tulisi luoda myös asiantuntijaryhmän toimintaan sisäänrakennettu oppimisen mekanismi, jolla seurataan sitä, miten asiantuntijaryhmässä esitetyt suositukset ovat edenneet, ovatko ne olleet oikein suhteutettuja ja onko lapsen etu toteutunut. Asiantuntijaryhmän työn vaikuttavuutta olisi siis hyvä seurata ja tarpeen vaatiessa kehittää edelleen.

4 § Oikeus saada ja antaa tietoja

Esitys on osin kannatettava. Esityksen taustamuistiossa mainitaan, että ”(Lasta-koordinaattorin) Tehtävän vaatimat resurssit siirrettäisiin yksiköille hyvinvointialueilta. Käytännössä yksikön työntekijä, joka laatii yhteenvetoja, voisi kuitenkin työskennellä hyvinvointialueen tai esimerkiksi poliisilaitoksen tiloissa, jos näin sovittaisiin.” Epäselväksi jää hyvinvointialueen näkökulmasta, miten työpanoksen siirto tapahtuu jos lasta-koordinaattorille ei ole osoitettu vakituista resurssia hyvinvointialueella. Lisäksi epäselväksi jää työntekijän näkökulmasta, kuinka hallinnollinen

sijoittuminen eri organisaatioon vaikuttaa työntekijän palkkaukseen, lähijohtamiseen, työaikaan, vuosilomiin yms. Jos lasta-koordinaattori voi kuitenkin sijaita hyvinvointialueella tai poliisilaitoksella, voisi vielä arvioida sitä, voisiko hän saada yksikön tavoin laajat tiedonsaantioikeudet ja tiedon luovuttamiseen liittyvät oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen osalta tehtävänsä perusteella ilman hallinnollista siirtoa yksikön alaisuuteen. Tällöin hän toimisi lain mahdollistamalla tavalla satelliittiyksikössä hyvinvointialueella, yhdellä työnantajalla.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on ollut Barnahus-hankkeessa palkattu LASTA-koordinaattori osittaisella työajalla. Ko. sosiaalityöntekijä on hallinnollisesti osa perhekeskuksen asiakasohjausta ja työnkuva painottuu terveydenhuollossa tehtävään sosiaalityöhön. Järjestely on sinänsä toimiva, koska tälläkin hetkellä työntekijällä on sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiakastietojärjestelmät käytössä. Olemme kuitenkin päätyneet varovaiseen tulkintaan oikeuksista koota ja luovuttaa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tietoa siten, että oikeutta terveydenhuollon tietojen luovuttamiselle esitutkintaviranomaiselle ei ko. työntekijällä ole. Tällainen järjestely ei edesauta uudessa laissa esiteltyä moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentelyä.

Toivomme lainsäädännöltä selkeää ja yksiselitteistä kannanottoa tietojen pyytamisestä, luovuttamisesta ja käsittelystä. Toivomme, että lainsäädäntö edistää moniammatillista yhteistyötä, pohjautuu vahvasti lakiin ja oikeuksiin tiedonkäsittelyn, sen pyytämisen ja luovuttamisen suhteen sekä on työntekijäystävällinen.

5 § Yksikön henkilöstöä sekä toimitiloja ja toimintavälineitä koskevat vaatimukset

Ei lausuttavaa.

6 § Työnohjaus

Esitys on osin kannatettava. Työnohjausta käsittelevässä pykälää on mielestämme mahdollisuus tiivistää. Emme näe välttämättömänä nostaa työnohjauksen eri muotoja lakiesitykseen, vaan poistaisimme seuraavan kohdan esityksestä: ”Työnohjausta voitaisiin käytännössä toteuttaa eri tavoin, esimerkiksi yksilö- tai ryhmätyönohjauksena. Yksilötyönohjauksen järjestäminen voisi olla erityisen tärkeää esimerkiksi tilanteessa, jossa asia kohdistuu erityisen paljon yhteen työntekijään esimerkiksi tapauksen saaman julkisuuden vuoksi.”

7 § Järjestämisvastuu

Ei lausuttavaa.

8 § Sopimus ja kustannusten korvaaminen

Ei lausuttavaa.

9 § Korvauksen maksaminen

Ei lausuttavaa.

10 § Ohjaus, koulutus ja yhteistyö

Kannatamme sitä, että yksiköiden ohjaus olisi THL:llä. Yksiköiden toiminnan yhdenmukaistaminen, toiminnan kehittäminen ja tiivis yhteistyö hyvinvointialueille on tärkeää, että pystymme tunnistamaan ja puuttumaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan vaikuttavasti. Koulutusten järjestämistä kannatetaan vahvasti, koska tutkimustenkin mukaan tiedetään, että väkivaltaan liittyvää opetussisältöä on tutkintoon johtavissa koulutuksissa riittämättömästi. Näyttöön perustuvien menetelmien koulutusta on hyvä myös suunnitella yhdessä ja selkiyttää, millaisia menetelmiä hyödynnetään yksikön toiminnassa ensivaiheen psykososiaalisessa tuessa ja millaista menetelmäosaamista olisi syytä olla ja systemaattisesti käyttää hyvinvointialueella.

11 § Voimaantulo

Hyvinvointialueen näkökulmasta epäselväksi jää, miten lasta-koordinaattorin toiminta sekä poliisin järjestämät moniammatilliset asiantuntijaryhmät järjestyvät kesän 2026 jälkeen ennen uuden lain voimaantuloa Barnahus-hankkeen päättyessä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella toukokuussa 2026.

Esityksen vaikutusarviot

Ei lausuttavaa.

Mahdolliset muut kommentitne esitysluonnoksesta

On hyvä huomioda, että kuten taustamuistiossa mainitaan, OiPsy-yksiköihin ohjautuu vain noin 10 % lapsista, joihin epäillään kohdistuneen väkivaltaa. Poliisin sekä hyvinvointialueen selvitettäväksi jää loput rikosepäilyt. Barnahus-hankkeessa kehitettyjä toimintamalleja ja rakenteita on syytä jatkaa myös hyvinvointialueilla ja toivomme, että tuki siihen tulee myös OiPsy-yksiköstä, jolle lailla annetaan ohjaus-, neuvonta- ja koulutusvelvollisuuksia hyvinvointialueelle. Tämä suuri määrä lapsia ei voi jäädä palveluiden ulkopuolelle, vaan he ovat myös oikeutettuja laadukkaaseen tukeen, tutkintaan sekä suojeluun, moniammatillisesti.

Nostamme esiin huomion siitä, että taustamuistiossa sosiaalityön ja erityisesti lastensuojelun rooli kuvautuu tietojen luovuttajana, passiivisena. Haluamme edelleen korostaa, että sosiaalityöntekijä vastaa lapsen suojelutehtävästä, jolla on myös laajat tiedonsaantioikeudet silloin kun tehdään arviointia siitä, millaisiin toimenpiteisiin lastensuojelussa on ryhdyttävä ja kuinka kiireellisesti. Toivomme, että sosiaalityön rooli otetaan huomioon yhtenä Barnahus-mallin mukaisena toiminnan toteuttajana, lapsen edun vaalijana sekä lapsen suojelijana.

Lähdemäki Päivi

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue - Meri Ala-Huikka, Satu Mäki-Fossi, Tanja Penninkangas